

Inserati se sprejemajo in velja
tristopna vrsta:

8 kr., če se tiska 1krat,
12 „ „ „ 2 „
15 „ „ „ 3 „

Pri večkratnem tiskanju se
cena primerno zmanjša.

Rokopisi

se ne vračajo, nefrankovana
pisma se ne sprejemajo.

Naročnino prejema opravišstvo
(administracija) in ekspedicijska na
Dunajski cesti št. 15 v Medija-
tovi hiši, II. nadstropji.

SLOVENEK.

Političen list za slovenski narod.

Po pošti prejemati velja:

Za celo leto . . . 10 gl. — k
Za pol leta . . . 5 „ — „
Za četrt leta . . . 2 „ 50 „

V administraciji velja:

Za celo leto . . . 8 gl. 40 kr.
Za pol leta . . . 4 „ 20 „
Za četrt leta . . . 2 „ 10 „

V Ljubljani na dom pošiljan
velja 60 kr. več na leto.

Vredništvo je Florijanske ulice
štej. 44.

Izhaja po trikrat na teden in
sicer v torek, četrtek in soboto.

Iz govora slov. poslanca dr. Tonkličja o proračunskem pretresovanju.

Kakor vsako leto, tako je tudi letos proračunska debata izvalila mnogo znamenitih in dubovitih govorov. Zlasti od naše avtonomistične strani smo čitali jako izvrstne govore, kateri bi bili vsi vredni, da jih v slovenščino prestavimo in našim bralcem podamo. Posebno izvrstno so govorili Rieger, Fanderlik, Klam Martinic, Tonkli in knez Čartoriski. Prostor pa nam ne dopušča, da bi objavili vse te govore. Prinesli smo govor Fanderlikov, in mislili smo predstaviti tudi cel govor našega poslanca Tonkličja. Ker je pa že „Slov. Narod“ ves ta govor objavil, tako da ga vsak lahko čita, kdor se zanj zanima, hočemo navesti iz Tonkličjevega govora le nekatere bolj znamenite stavke.

Rekel je med drugim:

„Očita se vladi, da svojega programa ni izvršila. Jaz pa tega ne najdem, ampak trdim, da je vlada ostala zvesta svojemu programu in da ga je poskušala vsaj v nekoliko meri že oživiti.“

Vlada je obljubila enakopravnost vsem narodom, in je že nekoliko storila v tem oziru, pa bi še več, ko bi je vi gospodje od leve strani toliko ne ovirali pri tem.

Kot važen dogodek v tej zadevi pozdravljam ustanovitev češkega vseučilšča v Pragi, kateremu tudi mi Jugoslovani vso srečo želimo. Tudi pohvalim jezikovni ukaz glede rabe češkega jezika pri uradnih. Mi Slovenci smo

žalibog v tem oziru še na slabem, kakor bom pozneje dokazal.

Če si ogledam državni proračun, moram z veseljem priznati, da se je primanjkljaj od lani znižal za tri milijone. Upati hočemo, da bo ustanovljena komisija za štedenje marsikaj ukrenila in svetovala, kar bo naše stroške zmanjšalo, ker je znano, da imamo pri nas preveč dragih uradov, ki so druga drugi le na poti, in se prepirajo, ktera bi več veljala.

Na drugi strani je vlada predložila več nasvetov, ki merijo na to, da bi se dohodki države zvišali. K tem prištevam hišni davek, petrolejski davek, ki sta že potrjena, potem pride povišana carina, ki bo imela še to dobro, da bo domačo obrtnijo branila pred tujimi tekmovalci.

Tudi v gospodarskem oziru je ta vlada marsikaj koristnega storila. Nova obrtniška postava bo uslišala pritožbe obrtnikov. Tudi vlada misli pomagati malim kmetovalcem s posebnimi postavami.

Vlada toraj kaže dobro voljo. Če pa v tem kratkem času ni mogla vsega storiti, kriva je v nekoliko meri ta visoka zbornica, ker važnih in koristnih predlogov ne pretrese in ne sklene s tisto hitrostjo, kakor bi morala. Mnogi udje raznih odsekov si vse prizadevajo, da važne sklepe zavlačujejo.

Po teh splošnih potezah se obrnem do posameznih govornikov. Gosp. poslanec Carneri je napadel naš narod in rekel, da naši ljudje ne bodo za družega, ko za surove blapce, če se bodo v šolah samo slovenski učili. Ali

mar postanejo nemški otroci precej doktorji in gospodje, če ljudsko šolo dovršijo? Ljudska šola nema tistega namena, kakor srednja ali visoka šola. To pa trdim, da slovenski otroci, ki so v slovensko šolo hodili, so vsaj toliko pametni, kakor nemški otroci, ki so enake nauke v nemškem jeziku slišali. Po logiki g. Carnerija bi morali tudi Francozi, Angleži, Lahi itd. sami surovi blapci biti, ker se v šoli niso nemško učili. Tudi tistemu poslancu ni prav, da bi Slovenci dobili enakopravnost pred sodnijami; on misli, da bo pravni čut pri tem škodo trpel. Jaz pa mislim, da bo pravni čut narobe potem škodo trpel, ako se bo Slovincem v ustavi zajamčena pravica odrekala. Govornik se je zaničljivo izrazil o našem jeziku. Pa njega bodo drugače podučili učeni jezikoslovci, p. Miklošič. Prepričan sem, da je slovenski jezik starejši od nemškega; (smeh na levi) ker nemški jezik je še le Gotched v javno življenje upeljal. (Zopet smeh na levi.)

Tisti poslanec je tudi rekel, da mi vedno ministre mučimo z našimi prošnjami. Jaz moram pa reči, da vsaj mi dozda nismo od vlade ničesa zamogli doseči. (Veselosť na levi.) Sicer pa to, kar mi zahtevamo, niso nobene koncesije ali posebne milosti, ampak le to, kar govori postava in §. 19, ki ste ga vi sami naredili. (Dobro! na desni.)

Vi se mnogo hudujete, tudi nad petrolejskim davkom. Pa jaz sem prepričan, da vam nič ni za ljudstvo, ampak da le vladi nagajate s tem, in da bi bili vi precej pripravljeni, na-

Kotorsko ustje ali Boka.

Po jugoslovanskih svedokih, priobčil

August B—c.

(Dalje.)

Iz dotičnega se spozna, da so tádaj Kotoru pretili Škipetari, Slovani in Turci — i zavoljo tega so Kotorci z vsemi močmi delali na to, da pridejo pod varstvo krilatega leva, da rešijo svojo lepo luko, brodovje, katoliško vero i svojih 10.000 podanikov.

Ali Benečani, kakor je bilo uže omenjeno ne privoče v njih molbo; izgovarjajoč se, da se radi mira sklenjenega kraljem ogrskim nečejo se vtikati v zadeve Kotoranov. Kesneje se te okoliščine spremenijo povsem, odkar so l. 1409 zavladali Zadru i drugim daljnim mestom; sedaj sami želijo v to, da se zavladajo i tudi Kotoru. Tako se Kotor l. 1420. proda pod varstvo mletačke ljudovlade; a pod temi 3. pogoji. 1. Dosedanji ustav i ni občinske uredbe se ne smejo predruščiti; 2. od občinskih dohodkov se bodo vzdrževali javni zgradbe; 3. ako beneška občina ne bi mogla Kotor i njemu zemljišča sama braniti i čuvati ne sme ga kakovej vlasti odstopiti; nego Kotor postane i tádaj zopet sam svoji povsem neodvisen. Pod beneškim okri-

ljem ostane od l. 1420 do 1797 t. j. do pada Republike. V tej dobi je bil prilično samostalen, več — nego ostala dalmatinska mesta, ki so se bila sklonila pod Venetke. Ona si obdrži svoj ustav i pravo, ne plačuje Venetom nikakvih davkov, i še ta predprava mu ostane, da sme sam si kovati novcev. Beneški knezovi, koje Ben. v Kotor pošiljajo se zovejo počenši od l. 1480 „rectores et proveditores“. Kotorci se pri vsaki priliki skazujejo vernim, udanim Mletčanom, ali za to — vsejedno samostaini. Oni pisma pečatijo zelenim voskom, podpisujejo je liki Dubrovničani „republika“; i kadar bi izbrali vojvodo svojeje galeje — moral bode vsaki pot, ko se galejoj približa mestu sneti znak sv. Marka, a izobesiti zastavo sv. Trifona.

V XVI. i XVII. stol. so zadele Kotor premnoge nesreče. Turci mu odvzamejo Župo Grbalj, od koje se je večji del plemstva branil, a zatim še mesto obsedajo. Junaški Kotorci navdušeni za kršćansko vero vsemi močmi tirajo v turško silo i se tako odlikuó, da Turk njihovo mesto nikedar več ni stopil kakor neprijatelj. Izven turškega nasilja trpel je i mnogo od potresov. L. 1537. močan potres mu napravi veliko škodo; dve leti za tim 1539 zapreti mu na novo turška sila. Beneško bro-

dovje se je stoprav, po sklenjenem miru se Turčinom, vračalo domov, — ko na jeden pot turški poveljnik morskih tolovajev Hajredin Barbarossa pripluje v Boko; vodeč seboj brodovje broječe 90 galej i 30.000 vojakov. Hajredin osvojivši si Erceynovi in Rižanj, dospe vojakoj pod Kotor i pozove tamošnjega beneškega zapovednika Bembo Matije, naj mu izroči mesto. Bembo se napravi na obrano i pomočjoj biskupa Luke Bizanta osokoli stanovnike na junaški odpor — tako, da so se isti starci i žene ohrabрили i oborožili.

V 14. dan augusta meseca bile so pretirane od ozidja preduje turške straže, a sledeći dan i samo brodovje; tako, da je Rudečobradec uže v 17. dan istega meseca potolčen se vrátil od koder je priplul. L. 1563. trpi Kotor od silnega potresa, ta zvali na kup do 180 hiš, i sam mestni knez obiteljoj in ž njim 150 stanov najde smrt pod ruševinami.

L. 1569. zadene Kotor i druga turška naval. Turški admiral Pertaus močnim brodovjem do 300 ladij poruši mestice Budvo na skrajnem koncu Dalmacije, i odloči se uzeti i Kotor.

Ko se beneški upravitelj mesta ne da zastrašiti, marveč še celó prvih 50 brodov naprej poslanih od mestnih zidov protira, sklene

rediti še več davek na petrolej, samo ko bi se vam vlada v roke dala in to ministerstvo odstranilo.

Mnogo se tudi poganjate za osemletno šolanje, pa le zato, ker ne veste, da učitelj na deželi tudi v osmih letih ne more otroka nič naučiti, ker ima otroke od osmih razredov vse skupaj in pri toliki razliki pa pri tolikem številu ne more uspešno podučevati.

Reklo se je tudi, da je sedajna vlada še le zbudila želje raznih narodov. Tega pa ni bilo treba, ker so se narodi sami zbudili, ter se svoje narodnosti zavedajo, ter se ne bodo dali več potlačiti, ne ponemčiti. Mi nismo sovražniki nemškega jezika in naj se ga naši otroci v šolah učé; pa glavni poduk mora biti v maternem jeziku. Kakor bi vam ne bilo prav, ko bi se morali šolati v francoskem jeziku, čeravno ne boste tajili, da je francoščina kulturni jezik, tako tudi nam ni prav germanizacija in poduk v tujem jeziku.

Gosp. poslanec Klier se je pritožil, kako slabo se Nemcem na Češkem godi. Pa kaj bi on še le rekel, ko bi se tamešnjim Nemcem tako godilo, kakor nam Slovencem! Pri nas nemščino že v enorazredne silijo; in kako se godi Slovencem na Koroškem, to ste lahko razvideli iz interpelacije g. poslanca dr. Vošnjaka.

Pri sodnijah pa nam nadsodnija v Gradcu vsako enakopravnost odreka. Pri nas se vse nemški uraduje. (Govornik našteje posamezne že znane slučaje.) Prašam vas: ali se sme tako delati v ustavni državi? Ali ima Slovenec samo tam enako pravico, kjer je treba davke plačati in za domovino kri prelivati? Jaz toraj mislim, da so razmere pri nas veliko bolj žalostne, ko pri nemških Nemcih. Poslanec Klier se je tudi pritožil čez češki pritisk pri zadnjih volitvah. Kaj pa poreče, če mu jaz povem, kako so se na Kranjskem vršile zadnje volitve v trgovinsko zbornico in deželni zbor? (Govornik navede nekaj slučajev, ki zbudé strmenje med poslanci, da se vedno slišijo klici: čujte! čujte!)

Prašam tudi, če tržaška nadsodnija dovo-

Pertaus Trojanom vodjo, da mu otvori vrata nu Rieko i tako njemu izda mesto.

Pridši temu izdajstvu v okom, izdajo purtjoj kaznujejo, i brodovje zedinjenih kršćanskih držav prisili turškega poveljnika, da neha od daljnega napadanja na Kotor.

L. 1572. obsedejo Turki mesto skopnega, ali beneški admiral Soranzo donese v mesto hrane in dovede vojske i tako ostanejo Turki ta pot praznimi rokami. Najdalje je trajala turška obsada l. 1657. Za vojske kandijske pride skadarski paša se hrcegovskim Čengićem pred Kotor. Imela sta 13.000 vojske i 12 topov; pričneta mesto nastreljevati. V tem prihiti iz Zadra ben. general Anton Bernardo, on prevzame zapovedništvo nad mestom i skozi dva cela meseca stavlja i dela zapreke paši, da ne more grada naskokom osvojiti.

I tako tudi škadarski paša i Čengić videča, da je vse zaman butati glavoj napram steni se vratitev pobita napram zavičaju. 10 let po tej srečni obrani l. 1667. zadene Kotor strahovit potres, koji staroslavni Dubrovnik promeni v kup razvalin i pepela. Ravno tako močan je bil potres v l. 1729; mnoge zgradbe z vsem poruši do tal, 80 stan. ostane mrtvih; a do 300 ranjenih.

Ko l. 1797. propade Venecija radi preživelosti se predade Kotor Avstriji.

(Konec prih.)

ljuje slovensko uradovanje, zakaj tega ne dovoli graška nadsodnija? Ali so primorski Slovenci pod drugim cesarjem?

Gosp. dr. Klier je rekel, da Nemci državo vkup držé; zakaj pa so pustili, da se je Ogerska od nas odtrgala, če državo tako dobro vkup držé? Rekel je, da na Nemcih sloni moč države; jaz pa pravim, da sloni na vseh narodih, in med temi Slovenci niso najzadnji, ter se smejo v zvestobi z vsakim drugim narodom meriti.

Slišali smo tudi tožbo, zakaj se je en general v Prago za namestnika poslal; mi Primorci bi bili pa veseli, če bi enega generala za namestnika dobili.

Kar nas vse narode in dežele mogočne Avstrije vkup drži, to je ljubezen in zvestoba do naše svetle cesarske rodovine. V tem smislu bom glasoval za nadrobno pretresavanje proračuna. (Dobro! dobro! na desni.)

Politični pregled.

V Ljubljani 27. februarja.

Avstrijske dežele.

Dunaj. V klubovi seji desnega središča 23. febr. je poslanec Klun priporočal, da bi se obrtniška postava še v tej seji izvršila. Vsi nazoči so temu pritrdili ter izrekli željo, da bi predsednik grof Hohenwart na-to delal, da bi se postava obrtniškega reda kmalo zamogla državnemu zboru predložiti ter dogati.

V Zagrebu ima ob sredah postne pridige po nemški kakor vže več let preč. dr. F. Suk v cerkvi sv. Katarine. — „Pozoru“ nadškofovski službeni list v Sarajevu ni kaj všeč, češ, vže po naslovu „Srce Isusovo“ odmenjen in pobožnosti v Bosni na novo vvedenih Jezuitov, in dokler ne izpodrasti nova duhovščina, nekoliko tudi pobožnosti bosenskih fratrov ali bratov sv. Frančiška. Po naslovu vže, pravi, ne podá se za posvetne in narodne potrebe nadbiskupije po deželah z moogi vrstvi; bojí se tudi prevelikega „zelotizma“, in naj se pomni, da se ne nahaja v bratovskem ali fratarskem društvu, marveč v ljudskem sploh. Nam se ta bojazen zdí nepotrebna; potrebna pa je obramba za toliko vojsko, in kje bi se nahajala bolja nego v srcu Jezusovem? — Istina! Dokler se tudi posvetne in narodne stvari ne bodo obravnavale pod to zastavo, na svetu bolje biti ne more.

Vnanje države.

Rim. Papež Leon XIII. so o četrti obletnici svojega vladanja prejeli brzojavno čestitko od našega presv. cesarja. — Ta mesec še ima biti konzistorij, v katerem bosta imenovana dva škofa v Cislí in dva v Translí, in brž ko ne Dunajski nadškof za kardinala.

Carigrad. Čita se, da Aja Sofía, mošeja preslavna, se če podreti ali sesesti vsaki dan preté se zrušiti. Nevarnost je velika. Zidarji umetniki so pregledovali velikanško poslopje. Med ljudstvom je neko izročilo, da utegne biti konec Turčije, kedar se zruši omenjena sloveča mošeja. Bog daj!

Izvirni dopisi.

Z Dunaja, 25. febr. (Prememba pri šolskem poduku. — Peticije in sodnije.) Pri šolstvu se čedalje bolj povračajo k starim naredbam, kar pač najbolj priča, da niso bile tako slabe, kakor nekatere publo glave vpijejo. Nekteri tukajšnji listi namreč poročajo, da hočejo na srednjih šolah nauke tako vrediti, da bode en profesor podučeval v enem razredu

vse jezike, eden pa matematiko, fiziko in geografijo. Zgodovina pa se bode izročila tistemu med njima, ki bode za njo več zmožnost imel. Šolska komisija, ki pretresa prestrojo naših srednjih šol, bode imela rešiti tudi to vprašanje; gotovo je, da bi bil poduk potem bolj enoten in da bi profesorji bolje poznali in laglje podučevali in likali svoje učence.

Iz Kranjskega in Štajarskega je došlo že več peticij do državnega zbora, v katerih prosijo, naj se v Ljubljani vstanovi višja sodnija za dežele slovenske, in naj se Slovencem že skoraj dovolijo srednje šole slovenske. Gledé sodnij pričakujemo že skoraj zdatnega koraka, ki bode našim sodnikom in adjunktom pokazal, da ne smé vsak pisac ravhati po svoji glavi in pometati z narodom pa tudi z — ministrom!

Z Dunaja, 26. febr. (Državni zbor) imel je te dni zopet burne seje. V četrtek bila je v oravi postava, ki vladi dovoljuje v Dalmaciji za nekatere pregreške vpeljati izjemne, to je vojaške sodnije. Dalmatinski poslanci so tej postavi hudo nasprotovali, češ, da je nepotrebna, ker vstaja razsaja le v kotorskem kotiču, druga dežela pa je vsa mirna. Pa minister Pražak in poročevalec Lienbacher sta dokazovala, da ta postava ni deželi ali prebivalcem na škodo, ampak v varstvo in korist, ker je zarad nemira v sosednji Hercegovini potrebno ojestro ravhati s tistimi rovarji in hujškalci, ki bi morda čez mejo prišli šuntat in nadlegovat mirno dalmatinsko ljudstvo. Tudi večina državnega zbora je bila tega mnenja in je bila dotična postava sprejeta od vseh poslancev, tudi liberalnih, razun edinih Dalmatincev. Ravno v tisti seji sprožil je dr. Roser predlog, naj se izdela postava, ki bi določevala odškodnino za ljudi, ki so bili po krivem obsojeni in po nedolžnem zaprti, ter so vsled tega imeli kako škodo na premoženju ali zdravju.

V petek prišla je na vrsto tako imenovana zaporna postava. Znano je, da hoče vlada premeniti colne tarife in da je po dogovoru z Ogersko, ki mora v to pritrditi, zbornici že predložila dotično postavo. Nektera colnina se ima silno povikšati, med drugimi, colnina od kave od 24 na 40 gld. od 100 kil. To povikšanje pa poslancem ni po volji, ker je kava postala takorekoč že vsakdanji živež za nekatere družine, in pri posvetovanji dotičnih colnih tarif v bode od kave težko obveljalo povikšanje na 40 gld., dasi je to dogovorjeno z ogersko vlado. Da bi se pa med tem, ko se bo colna tarifa pretresala v zbornici ne vpeljalo odveč blaga, ker bi vsled tega država od colnine ne imela letos skoraj nobenih dohodkov, predložila je vlada postavo, po kateri se ima za kavo, čaj in šampanjca nova colnina pričeti že s 1. marcem. Vendar pa ima to veljati samo za 3 mesece in tudi nikakor ne sme zavirati, da bi se colnina od kave v odboru ne znižala pod 40 gld. Levičarji so hudo nasprotovali tej postavi in so zlasti povdarjali, da bode vsled tega kava v ceni jako poskočila, kar bi hudo zadelo revnejše prebivalce. Denarni minister je krepko ugovarjal in se skliceval na to, da je bila colnina od kave nekdanj že blizo 40 gld., zlasti pa je ugovore pobijal poročevalec dr. Meznik. Štatiščno je dokazoval, da cena kavi ni odvisna tolikanj od colnine, kakor od dobre ali slabe letine, da kava ne bode tako draga, kakor je bila l. 1878 in 1879, ko so levičarji colnino povikšali od 16 na 24 gld., ako bi tudi za novo colnino v kupu poskočila. Zlasti pa je kazal na to, da država mora misliti na nove dohodke, ako hoče odpraviti pri-manjklje, in da jih mora iskati pri indirektnih

avkih, ker direktnih nikakor ni mogoče povikšati. Dopoldanska seja se je potem ob 1/2 2. uri sklenila, da so imeli poslanci vdeležiti se pogreba poslanca Friedmanna, ki je bil zbolel za črnimi kozami ter je po tridnevni bolezni v sredo jutraj umrl in bil v petek popoldne ob treh pokopan. — Zvečer se je seja nadaljevala, in postava dovršila. Glasovanje bilo je ustmeno, in ker so se Dalmatinci glasovanja zdržali, Oelz, Thurnher in Lienbacher pa glasovali zoper postavo, bila je nevarnost velika, da ne bode obveljala. Vendar je bila sprejeta s 155 glasovi proti 146. Pri posebni obravnavi spregovoril je tudi tržaški poslanec Wittmann, rekši, da postava Trsta ne zadeva, da bodo pa tržaški poslanci glasovali za njo, ker od vlade pričakujejo, da bo spolnila svoje Tržačanom dane obljube. Poslanec Haase je sklepal iz tega, da so se Tržačani z viado nekako pogodili, kar je pa kupčijski minister odločno zavrnil, ter povdarjal, da si vlada šteje v dolžnost za pomorsko mesto državi, da pa vlada ni dala nobenih obljub. Poslanec Schönerer je na to vstal in rekel, da je Wittmann govoril o obljubah vlade in da je to parlamentarična spridenost (korupcija), kar je predsednika primoralo, da je govornika posvaril. Na to je vnovič vstal Wittmann in omenjal zvestobo mesta tržaškega do presvitlega prestola ob enem pa tudi nevarnost, ki tržaškemu mestu žugajo od vseh strani. Prišlo je zaradi tega več deputacij iz Trsta na Dunaj, katerim so cesar in vlada zagotovili, da se bode za Trst kaj zgodilo. In ker on in njegovi poslanci pričakujejo od vlade, da bode ostala mož beseda, zato glasujejo oni za postavo. Pogodbe pa med njimi in vlado ni nobene. Pri glasovanju bil je potem tudi 1. paragraf sprejet s 155 glasovi proti 144. Tržaški poslanci pa so se pri tej priliki menda prepričali, da se imajo za Trst ugodnih sklepov nadejati le od večine in da bode njih dolžnost se te večine tudi tesno okleniti.

Včeraj se je zaporna postava sprejela v tretjem branji s 150 glasovi proti 129, potem pa se je začela posebna obravnava o državnem proračunu. Veliko govorjenja je bilo zopet o dispozicijskem zakladu, za ktere sta govorila Gabler in Hausner, spodbijala pa Lustkandl in Rus. Govorilo se je na obeh straneh le o političnih razmerah, o časnikarskih pa prav nič ne, das bi ne bilo škodovalo, ako bi bili nekoliko stresli navzočega načelnika časnikarskega vrada ter mu na uho zatrobili, da jako slabo streže vladi, ako v vradnih listih zmerom obero in napada večino državnega zbora. Naši klubi so se zaradi tega silno pritoževali, pa vlada tudi v tem oziru ne stori odločnega koraka. Prigovarjanje je trajalo do štirih popoldne, potem pa je bil dispozicijski zaklad sprejet in seja sklenjena. Zvečer je ob sedmih še zboroval obrtnijski odsek, ki bode imel odšimal vsaki dan seje, da bode rešil obrtnijsko postavo.

Iz Ljubljane, 24. t. m. Prebravši v št. 20. „Slovenčev“ opombo vredništva, kaj da je z izdavanjem Slomšekovih del ter da se najbrže zaradi preslabe naročitve ne more nadaljevati, spomnil sem se dveh spisov, ki tudi govorita v nepozabljemem nam Slomšek. Prvega prinesla je „Danica“ v listu 38. lanskega leta; tu nasvetuje neki „laicus“, naj bi Slovenci praznovali slovesno obletnico lanskega romanja v Rim, ter priporočil za to Maribor, kajti „tudi naše dni obudil nam je Bog moža, ki mu gre po vsej pravici častni naslov „slovenski apostelj najnovejše dobe“; ta pa je bil,

— kdo bi pač tega ne vedel: nepozabljivi rajni lavantinski knezoškof Anton Martin Slomšek pa dela tega „slovenskega apostola“ ne morejo zato na svetlo, ker se njegovi potomci in vrstniki preslabo nanje naročujejo; čudno je res to, posebno, ako pomislimo, kako hlastno segajo slovenski duhovniki po vsaki drobtinici, ki pade z bogate nemške mize; ni mi na misli pisati proti nakupovanju nemških del, kajti vsakdo mora priznati, da je prav dandenes bogoslovna veda na Nemškem na vrhunci svojem; le to hočem opomniti, da so spisi slavnega Slomškega tudi taki, bodisi gledé zrna ali glede oblike, da jih Slovenci s ponosom imenujemo svoje.

Posebno nam more biti do tega, da hitro izidejo dela Slomškova na svetlo, ker je Slomšek znan tudi drugim Slovanom, znan kot eden najbolj vzornih biskupov slovenskih. Kaj si pač hote o nas misliti, ako berejo, da Slovenci celo Slomšekovih del ne morejo zaradi slabe vdeležbe izdati. Iz pogovori s českimi duhovniki mi je znano, da ga ti ne poznajo le po imenu, marveč, da so jim dobro znane njegove „Drobtinice“ posebno pa še spis Kosarjev o njem. O tem me je še posebno prepričal spis priobčen v izvrstnem českem bogoslovnem listu „Pastýr duchovní v 2. št. let. letnika z naslovom „Družba sv. Mohora.“ Začenja se ta spis: „Slavno ime umrlega knezoškofa Mariborskega (1846—1862) je pri vseh Slovanih v najblažjem spominu. Anton Martin Slomšek, to ime pozna med Slovenci vsako šolsko dete!“ Potem govori pisatelj o trudoljubivem delovanju biskupovem pri vstanovitvi družbe sv. Mohora, kateri je bil on skrben in radodaren oče; dalje omenja, kako se je ta družba razširila po Slovenskem, tako, da bode letos prišlo 150.000 odtisov družbinih knjig med narod slovenski. To gorščeno seme, zasejano po Slomšku, gotovo rodí stoteren sad; to je gotovo najjasneje govoreč spominek slavnega biskupa. Narod slovenski, pravi pisatelj, mu je hvaležen postavil mramornati spomin v štolnici Mariborski; toda še drug spominek se mu postavlja. Gosp. Lendovšek jel je izdajati tudi njegova dela, Bog daj, da bi bilo moč, začeto delo tudi dokončati.

Dalje piše pisatelj: Toda s tem še ni zadovoljen narod, hvaležen svojemu velikemu dobrotniku. Rodila se je misel, naj se Slovenci letos na praznik sv. Cirila in Metoda snidejo na grobu apostolskega biskupa Slomškega spominjajoč se v molitvi pri njegovom grobu, da ga že krije dvajset let hladna gomila. Bog daj, da se vresniči tudi ta prelepa misel.“ Tako piše „Pastýr duchovní“ česki list, a v slovenskih listih so se le misli komaj omenile, potrebno se mi je toraj zdelo, stvar na tem mestu razjasniti. Lepi ste misli! Dajmo, da se vresničijo. Zbrani Slovenci naj obljubijo na grobu Slomšekovem, da hočejo z vsemi silami delovati iz hvaležnosti do ranjkega, ki jim je ponos in dika, da zbrana dela njegova kmalu zagledajo beli dan!

S Primorskega, 22. febr. Odgovor dopisniku v „Soči“ od „Kranjske meje“, št. 7.: Najprvič moram g. Primorcu očitati, da ni razumel, ali pa da ni hotel razumeti mojega dopisa v „Slovenču“, št. 9. Na primer: Kam bi prišli in kam bi zabredli razlagovalci sv. pisma, ako bi hoteli „zmerom“ le posamične besede v poštev jemati, ne oziraje se „večkrat“ na to, kar je bilo ali že prej ali kar je bilo kasneje rečeno? Zato Vam svetujem, g. Primorec! da imate vsakokrat, kedar ta ali drug spis prečitata, da imate zmerom ves ali celi spis pred očmi, ker le na ta način Vam

je mogoče modro in pravično sodbo izreči. G. dopisnik méni, kakor da bi bil jaz vsakega učitelja — Efi'alta imenoval ali zmerjal. Na to mu kar naravnost slovesno in pred vsem svetom povem, da kaj takega nisem še nikdar mislil ne: Bog me tudi znanprej obvaruj! To bi lahko spričevalo moje občevanje z učitelji, kjerkoli sem bil. In ko uže zdaj ob občevanju z učitelji govorim, moram kar naravnost pobiti ono nesramno in debelo laž, katero je zatrosil g. Primorec med svet, češ, da jaz živim v sovraštvu s svojim sosedom učiteljem, ko piše, da mi je moj sosed trn v peti. Vendar pa bodite prepričani, da, karkoli pišem, ne pišem zato, da bi šolstvu in učiteljem škodoval; temveč s tem želim le šolstvu in učiteljem kolikor je v moji moči, pomagati. Evo Vam moj namen! Šola mi je bila in mi je še zmerom na srcu, ker sem popolnoma prepričan, da je šola podlaga vsakega blagostanja; samo to me močno boli, da ni dano učitelju in duhovnu složno postavno delati v izobraževanju ubogih otrok. Moj namen je tedaj, resnico govoriti, brez licemérstva, ne gledé ne Petru ne Pavlu v obraz in napake sedanje šole jasno in očitno pred zrcalo postaviti, se razume v kratki, kolikor je mogoče, obliki. To sicer pričajo lahko tudi učitelji, s katerimi sem kdaj govoril, pomenkovaje se o šolskih zadevah. In kar sem govoril takrat, to ravno govorim in pišem tudi sedaj. Ako sem pa v dotičnem dopisu učenika — Efi'alta imenoval, gotovo je merila ta strašna beseda edino le na dotičnega izdajalca in ne dalje več. To zopet je prav jasno in „krasno“ razvidno uže precej iz začetka mojega dopisa od dne 24. jan., kjer stoji črno na belem: Eden ali drugi..., torej ne: vsi!

Drugače pa me prav, prav močno veseli, da se zлага g. Primorec „še precej“ z mojimi mislimi, osobito, kar se tiče skupnega delovanja učitelstva z duhovščino, in duhovščine z učiteljstvom. Skupno delovanje bode pa še le takrat v pravo cvetje pognalo, ako bode postavna sloga med šolo in med cerkvijo vtrjena. Ravno tu tiči gorostasen jez, zadržujoč napredek in vspeh namena v izobraževanju. Škoda, da ni povdarjal tudi g. Primorec „direktno“ ustanovitev šole na konfesionalni podlagi, kakor sem jo povdarjal jaz v „Slovenču“, št. 16. No, kar se pa tiče predmetov, ste „še precej“ zmenoj zadeli. Kaj ne, da je tukaj zopet druga piramida, zadržujoča narodno izobraževanje v ljudski šoli, in sicer v didaktičnem in pedagogičnem obziru. Ker uže govorim sedaj v didaktičnem in pedagogičnem obziru, prosim, ne blagovolite mi zameriti, ako trdim: šola, prav za prav rečeno, pozna le „didaktiko“ in noče pripoznati pedagogike v pravem pomenu besede in duha, ako tudi ima zmerom na ustih krasno besedo: „pedagogika“; kajti prava pedagogika mora biti nerazrušljivo združena z religijo ali z bogoslužnostjo. (Stöckl-Paed. § 72., n. 2., p. 347.). Ali ni torej grdo, oko nima katehet odločilnega glasú pri šoli in pri konferencijah? Ali ni še grše, ako se je zatrosilo med svet, rekoč: Duhoven ne zna učiti, ker se ni učil za učitelja? Ali ni zopet dovolj poniževalno za duhovna, ako mora slišati, namreč: Več naredi najslabši učitelj v šoli, kakor najboljši duhoven?

Nova šola ni hotela in neče zmerom nič vedeti, kakšna paša je potrebna otrokom v mestih in otrokom na vaseh; ona neče čisto nič vedeti, kakšen namen imajo deklice in kakšen imajo dečki; kakšen namen deklice gospodskih starišev in kakšen deklice kmetovskih starišev. Vse reve morajo znati: kačkati, ali hlače in krilo zakrpati, — tega pa ne.

(Stökl-Paed. §. 54., II. b, p. 262). To je šlo in gre še zmerom „v jeden koš“. Prav je imel neki učitelj, ko je opomnil, rekoč: „Nadzorniki znorijo nas, mi pa znorimo otroke!“ To niso moje besede, tem več so besede izkušenega in izurjenega učitelja. In pogovarjavši se nekaj z drugim učiteljem, kateri sedi na častnem mestu v okr. šol. svetu in očitavši mu: Zakaj da govori z menoj tako in tam pri sejah ali pri shodih drugače, — kaj mi je odgovoril? Strmi svet! — Moram! — Sapienti sat! Ali ni to dovolj žalostno, ako mora človek proti svojemu prepričanju govoriti, da ako ne sme še celo svojega mnenja razodeti? Hočemo li imeti same farizeje na svetu?

Zopet: ko sem govoril mimogrede o napredku, gotovo bi bil moral vsakdo razumeti, kaj da sem hotel reči, posebno, ker sem navedel českega poslanca Riegerja. Ali hoče človek vse na jezik ložiti, kakor malim otrokom? Razlaga? Reči sem hotel: Ako primerjamo ogromne stroške in vsakovrstne pripomočke, kakor globuse, knjige, bukvarne, knjižice, kačke, zemljevide in aparate, mora, da! vsak pripoznati, ako bi imel tudi obe očesi in še ušesi, zaprti, da ne vidimo tistega vspeha, katerega je nova šola v začetku flagrantno in piramidno (t. j. gorečo pa slovečo) obetala. Opomniti bi imel morda tukaj o šolskih pripomočkih za katere se morda preveč denarja potrosi.

Sicer v tem obziru nočem nič razsojevati; to pa vendar smem obelodaniti, da sem videl uže na več krajih, kako se po omarah prašijo, Kakšno znamenje je to? So-li vsi neobhodno potrebni? Se-li praši tudi „revnemu“ kmetu denar po omarah in po skrinjah? Joj mene! ne tako hiperbolično delati, posebno tudi, kar se tiče izdavanja šolskih knjig. Je-li to pedagogično, ako se učni načrti mogoče zmerom menjajo? (Stökl-Paed. §. 60., B. 4. p. 303). Zdaj pa, da ponovim, kar sem hotel o Riegerju reči.

Rieger sam pravi: Deželni stroški so vsled nove šole tako silno narasli, ni mogoče več doklad zmagovati; otroci se pa v teh šolah še manj učijo, kakor v stari šoli. (Iz govora bar. Dipavlija.) G. Primorec! preberite to-le dvakrat. Kako pa to razlagati? Gotovo si moramo to tako raztolmačiti, kakor sem jaz ravno prej raztolmačil, kajti drugače bi bilo preostro, da! zopet preostro, dočim vendar vidimo napredek v izdavanju šolskih knjig v pomnoževanju predmetov brez konca in kraja, v nakopičevanju šolskih ur in sicer tako, da nima več, skoro bi rekel, g. učenik časa, še celo za kosilo in večerjo, — — — kako se hoče še le pripraviti za razlaganje v šoli?!

Kdo Vam pa zameri, ako ni tistega napredka v šoli; kateri se je pričakoval? — Nobeden! — In zakaj ne? Zato ne, ker bi se morali čudeži goditi, ako bi zamogli otroci vse predmete razumeti. Ni čuda torej, ako mi je dostavil neki drug učitelj: „Otroci mešajo predmete, kadar se izprašujejo“. Brž ko ne, ko se izprašujejo iz „visokega“ naravoslovja, odgovarjajo iz „visokega“ prirodepisja, in ko se izprašujejo iz „visokega“ zemljepisja odgovarjajo iz „visokega“ zvezdoslovja. Pri- lično sem govoril z nekim mladenčkom, kateri je obiskoval novo šolo prav pridno, imevši zmérom numero 1, v geografiji; govoril sem žnjim o vojski, katera preti morda celi Evropi. No! mladenec me začudjeno pogleda, rekoč: Pa — gospod! ne zamerite: kje pa je Evropa? ali je daleč od nas? Kaj sem hotel na to storiti? Smeh me je zlomil. Toda, g. Primorec! s tem pa n'kakor ne mislite, češ: Vi učite, ali vaša misel je torej, da bi se ne

smela geografija v šoli podučevati, — tega ne; s tem sem hotel le razkriti, kako se res ubogi otroci „mešajo“, ako se jim hoče preveč paše dati, kakor je primero njihovi zmožnosti. (Konec prih.)

Domače novice.

V Ljubljani, 28. februarja.

(V katoliški družbi) je preteklo sredo govoril prof. J. Mar n največ po Veithu o zgubljenem sinu v treh pomenih s primérnimi obziri na sedanjo dobo; prihodnjo sredo govoril bode preč. g. kanonik dr. A. Čebašek.

(Bleiweisova slika.) V prodajalnici narodnega trgovca g. Kolmana na mestnem trgu je danes na ogled postavljena prekrasna slika ranjcega očeta Bleiweisa, (prsa podoba v naradni velikosti.) Slika je izvrstvo zadeta, da se vsak začudi, če izvé, da je bila na podlagi male fotografije narejena. Fotografija je izdelana v Parizu, slikana pa je na Dunaji. Ta podoba bo pravi kinč za vsako hišo, in vsak si jo lahko kupi, ker stane samo tri gold. Gosp. Kolman neče pri tem nobenega dobička, ampak se je odločil, da bo polovico čistega prihodka daroval za „narodni dom“, polovico pa za cerkev presv. Srca Jezusovega. Slika je visoka 79 cm. in široka 63 cm. Naj danes nihče ne zamudi, da si jo ogleda, ker jutri ne bo več za videti.

(„Archiv für Heimatkunde.“) Pod tem naslovom je naš učeni rojak g. Franc Šumi začel izdajati snopiče, ki obsegajo stare listine in samostojne spise, zadevajoče našo slovensko zgodovino. Ker je pisatelj v zvezi z mnogimi tujimi zgodovinarji in arhivarji, piše to delo v nemškem jeziku, sicer pa je podjetje vrlo narodno. Do zdaj so izšli trije snopiči. V prihodnjem listu hočemo o njih obširneje spregovoriti.

Razne reči.

— Spremembe v lavant. škofiji: Umrl je č. g. Anton Žohar, župnik pri sv. Martinu v Rožni dolini v 69. letu svoje starosti. Večni mir blagemu možu! Škalsko župnijo je dobil v. č. g. dekan v Št. Ilu, Frančišek Trafenik.

— Ranjki škof Tržaški mrg. Dobrila je v svoji oporoki pokazal preblagega duha svojega. Volil je malo da ne 90000 for samo dobrotnim namenom, največ ubožnim rojakom Istranom, dijakom in prihodnjim bogoslovcem, vstanove po 80 do 100 gl. Sam vzrasel v potrebah — mislil je, kako rojakom pomagati. (Prizgoval je sam sebi in kratil si stroške v ta namen, da bi vstanovil kaj zdatnega. Nekaj je odločil sorodovini, v rojstnem kraju za-se in za svoje vično mašo, o smrti 300 svetih maš po goldinarji, ki naj se naklonijo bolj potrebnim svečenikom po deželi. Za izvrševatelje svoje oporoke si je volil tri gospe; kar ti odločijo, velja. Bodim u hvaležen spominj

— V smrečjem logu pri sv. Jožefu poleg Celja so našli mrtvo truplo fabričnega delalca Kolar-ja. Najbrž si je hotel siromak, ki je bil že dalje časa za sušico bolan, v hosti nekoliko odpočiti. Odpočil si je, pa se ni več prebudil.

— V ogerskem zboru predlagal je poslanec Szallay, naj se vstanovi zakon, po katerem naj bi plačevali kupčevalci in obrtniki, ki imajo v Budim-Pešti tuje nemadbarske napise nad svojimi prodajalnicami in izdelalnici po 100 gl. davka; ta nasvet je podpi-

salo sicer 79 poslancev, vendar ga zbornica ni sprejela. Bilo bi gotovo brezobzirno kruto in prav madjarsko-liberalno, ko bi hoteli siliti s tem nemadbarske prebivalce, ki so povsem enakopravni z Madjari v deželi, posluževati se tujega jim jezika. Pač pa bi ne bilo prav nič brezobzirno in kruto, ko bi v Ljubljani in sploh po slovenskih mestih veljal zakon, da morajo plačati slovenski kupčevalci in obrtniki za nemške napise nad svojimi vrati po 100 gl. davka. S tem davkom prišlo bi mnogo denarja v blagajnice, kajti slovenski kupčevalci in obrtniki imajo po večini načelo, nemške napise postavljati nad svoje prodajalnice, zakaj, to je znano samo njim, mi v tem ne vidimo nobene koristi; pač pa pomagajo s takim ravnanjem svojim nasprotnikom slovensko mestno lice domačim in tujcem kazati nemško.

— Pastirski list Strossmayerjev. Med postnimi pastirskimi listi jugoslovanskih biskupov zanima gotovo v prvi vrsti katoliškega Slovana list Strossmayerjev, kteroga je razglasil v „Glasniku biskupija bosanske in sriemske“ v 3. števil. V tem listu se zagovarja in brani proti pravoslavnim biskupom srbskim, ki so ga napadali v svojih listih zaradi njegove lanske okrožnice o sv. Cirilu in Metodu. Ti napadi bili so strastni in nedostojni biskupov. Strossmayer pa, duša plemenita in ljubeča, ne sledi jim na tem potu, marveč prijazno ljubeznjivo a vendar odločno odbija napade ter pobija ugovore nasprotnikov. List razdeljen je v tri dele. V prvem delu odgovarja djakovarski biskup vprašanju: Kako naj vladike in duhovniki pišemo, kader oznanjamo svečano sveto resnico ter ljudstvo podučujemo in kako naj se vladike in duhovniki v javnem življenji obnašamo drug proti drugemu? V drugem delu razpravlja vprašanje: S čim bodo opravičili pravoslavni biskupi pred Bogom in narodom one navale proti cerkvi katoliški in moji osebi; s čim sem se pač smrtno pregrešil v članki svoji okrožnici? V tretjem delu pa, ki je najvažnejši, odgovarja vprašanju: Kako pravoslavni biskupi svojo cerkev vpisujejo in jo proti pretečim nevarnostim branijo? Kako ločijo cerkev od cerkve in v čem je v resnici pravi razloček med zapadno-katoliško in vzhodno pravoslavno cerkvijo. Iz tega se vidi, kako imenitna, važna in časa primerna jetvarina, katero Strossmayer razpravlja jasno temeljito in odločno; duh pa, ki ga pri tej razpravi vodi, je ljubezen do cerkve katoliške, skrb, da se z njo združi tudi pravoslavna in želja, da bode en hlev in en pastir. Ker je list tako važen in v tesni zvezi z lansko okrožnico, katero je podal „Slovenec“ svojim bralcem, bode gotovo vstregel, ako tudi ta list ob priliki objavi svojim bralcem.

V katoliški bukvarni na stolnem trgu v Ljubljani se dobiva:

Handbuch für Organisten.

Sammlung von Orgelstücken in allen gebräuchlichen Tonarten, für den Gottesdienst und Selbststudium.

Ein „Vademecum“ für jeden Organisten von Bernhard Kotne.

I. del za manj izurjene,
II. del za dobro izurjene,
III. del Joh. Sebastian Bach's Fugen, Präludien za orglje predelane.

Cena vsakega dela znaša 2 gl. 70 kr. Vrednost tega dela je sploh pripoznana. Izvrsten list „Kath. Schulblatt“ str. 29 o tem pravi: Die vorliegende Sammlung erfüllt ihren Zweck in so hohen Grade und in so hervorragender Weise, dass wir nichts Ebenbürtiges an die Seite zu stellen wissen.